

SVETLANA ŠAŠERINA*

K problematike výskumu a publikovania písomných pamiatok¹

ŠAŠERINA, S.: On the Issue of Research and Publication of Written Sources. *Slavica Slovaca*, 55, 2020, No 3, p. 494-498 (Bratislava).

The study analyzes previous experience in the field of research and editorial preparation of sources from the Slovak milieu. Author points out the history of source research in the context of institutionalized Slavic research in Slovakia and some current aspects of making source texts accessible and creating a material base.

Written source, archive studies, transcription, publication.

Poznávanie a uvedomenie si vlastnej identity - osobnej alebo skupinovej, teda príslušnosť k iste národnej alebo náboženskej skupine - vychádza z dejín a poznania prameňov. Vyhľadávanie a interpretácia historických súvislostí nie je úloha len pre historikov, ale aj pre kulturológov, filológov, etnológov a ďalších odborníkov. Historická veda má k dispozícii neznáme penzum prameňov, ktorých analýzou sa prispieva k hlbšiemu poznávaniu skutočnosti. Mnohé z nich doposiaľ neboli spracované a sprístupnené vedeckej verejnosti, keďže po ich objavení často putovali priamo do archívov a rozličných pamäťových inštitúcií. Iné vari ešte len čakajú na svoje nájdenie v starých truhliciach na povalech farských úradov a chrámov, v osobných zbierkach a inde.

Inštitucionalizovaná tvorba zbierok prameňov o byzantskom obrade na Slovensku a v Podkarpatskej Rusi a ich výskum sa začína v prvej tretine 20. storočia. V januári 1928 Lubor Niederle vo svojom inauguračnom prejave z príležitosti otvorenia Slovanského ústavu v Prahe vyslovil potrebu uskutočniť systematický výskum Slovenska a Podkarpatskej Rusi, ktorý sa zároveň stal jedným zo základných vedeckovýskumných priorít ústavu. Nebol to prvý pokus o inštitucionalizované skúmanie tohto priestoru, lebo v roku 1923 školský odbor Civilnej správy v Užhorode podal na ministerstvo školstva a národnej osvety návrh na zriadenie štátneho útvaru pre šírenie osvety na Podkarpatskej Rusi. Autormi tejto iniciatívy boli E. Sabov, V. Hadžega a N. Dragula. Tento výskumný odbor mali tvoriť štyri sekcie: filozoficko-pedagogická, historická, prírodovedná a jazyková, ktorých členmi mali byť profesori a vyučujúci gymnázií a škôl, a tiež iní vedeckí pracovníci. Tento návrh sa však pre rozličné príčiny nerealizoval. Dokumenty súvisiace s touto skutočnosťou sú uložené v archíve Slovanského ústavu AV ČR v Prahe. Ukazuje sa, že z tejto pôvodne plánovanej predstavy vzišla potreba založiť Zbor pre výskum Slovenska a Podkarpatskej Rusi, ktorý pôsobil pri tomto ústave v Prahe.²

* Mgr. Svetlana Šašerina, PhD., Slavistický ústav Jána Stanislava SAV, Dúbravská cesta 9, 841 04 Bratislava.

¹ Štúdia v podobe referátu odznela na medzinárodnom vedeckom seminári s názvom Prameň ako východisko kultúrnej pamäti. Vznikla v rámci riešenia projektu APVV-18-0032 s názvom Mytologické predstavy o svete v naratívnych prameňoch na Slovensku v systéme slovanských jazykových a kultúrnych vzťahov a v rámci výskumov realizovaných v programe MAD v spolupráci Slavistického ústavu Jána Stanislava SAV a Slovanského ústavu AV ČR, v. v. i. na téme Jazyk a kultúra pod Karpatmi z hľadiska aktuálnych slovensko-českých výskumov.

² Pozri Špirudová, Jana: K činnosti Sboru pro výskum Slovenska a Podkarpatské Rusi při Slovanském ústavu. In: Slovanský ústav v Praze. 70 let činnosti. Sborník statí. Bibliografie. Praha: Euroslavia, 2000, s. 89-100.

Založenie Zboru pre výskum Slovenska a Podkarpatskej Rusi (ďalej *Zbor*) sledovalo síce vedecké, ale aj geopolitické ciele, preto Zbor, hoci aj bol organizačnou zložkou Slovanského ústavu, získal istú mieru nezávislosti najmä vo vedeckej, organizačnej a predovšetkým finančnej oblasti. Zbor mal vlastný výskumný a ideový program, vlastné predsedníctvo a vlastný rozpočet.

Na Slovensku v čase vzniku Zboru však už pôsobila obnovená Matica slovenská a Učená spoločnosť Šafárikova (obidve slovenské inštitúcie mali nielen svoje vedecké ale aj politické zameranie, ktoré sa do istej miery prekrývalo s vedeckým zameraním Zboru). Bolo preto potrebné predísť problémom vyplývajúcim z konkurencie názorov na výskum v tejto oblasti. Za predsedu Zboru bol vymenovaný vtedajší predseda Matice slovenskej Msgr. Marián Blaha. K ďalším členom Zboru patrili aj títo vedci: L. Niederle, M. Weingart, J. Polívka, V. Chaloupecký, K. Chotek, V. Dvorský, Š. Krčméry, F. Pastrnek, J. Škultéty, K. Plicka a iní. Problematike Podkarpatskej Rusi sa venoval J. Král, J. Eisner, J. Húsek, A. Petrov, J. Javorskij, A. Vološyn, V. Suk, neskôr F. Wollman a F. Travníček.

Najvýznamnejší karpátológ, ktorý sa celý život venoval výskumu karpatského priestoru, zberu a systematizácii materiálov o dejinách Podkarpatskej Rusi, bol Alexej Leonidovič Petrov. Pôsobil v Zbore od roku 1922.³ Ešte počas svojho pôsobenia v Rusku pravidelne navštevoval budapeštianske archívy. V rokoch 1906–1911 vydal sedem zväzkov svojich *Materiálov*, v ktorých publikoval dôležité pramene z tohto regiónu, v ktorých napríklad odhalil falzifikáciu o príchode Rusínov do Karpatskej oblasti (tzv. Koriatovičovská história), študoval etnografiu a venoval sa aj štatistikám, uhorským knižniciam a archívom, cirkevnej únii a územnosprávnemu mapovaniu Uhorska.⁴ Posledných desať rokov svojho života v Prahe naplnil intenzívnou vedeckou činnosťou, o ktorej sníval v porevolučnom Petrohrade. Pripravil na vydanie publikácie, ku ktorým patrí napríklad *Národopisná mapa Uher či Príspevky k historickej demografii Slovenska*. Cennou je aj jeho práca s názvom *Karpatoruské pomístní názvy z pol. XIX a z poč. XX st.*,⁵ kde uvádza nielen mená obcí a ich chotárne názvy, ale aj názvy hôr, riek, dolín a polí siedmich východoslovenských a podkarpatských stolíc, ktoré sú dôležité najmä pre poznanie hranice osídlenia slovanského obyvateľstva v priestore Uhorska. A. L. Petrov sa venoval aj problematike cirkevnej únie v karpatskom priestore. Vydal dva polemické traktáty zamerané na kritiku katolíckej cirkvi a úniei⁶ a tiež je v tomto kontexte významný aj jeho komentár k rukopisu

³ Praha v medzivojnovom čase bola jedným z centier emigrácie a poskytovala priaznivé podmienky aj pre dlhodobé študijné a výskumné pobyty vedcom z Ruska, kde po revolúcii nebola ideologicky slobodná veda schopná existovať. A. Petrov v rokoch 1922–1926 tak mohol pôsobiť v Prahe v rámci dlhodobého výskumného pobytu. Posledné roky svojho života (1926–1932) strávil v Prahe v pozícii „poloemigranta“ bez inštitucionálnej a finančnej podpory zo strany Ruska. Pozri o tom Робинсон, Михаил Андреевич: К биографии Алексея Леонидовича Петрова (по архивным материалам). In: Славянский альманах 2017. Вып. 1-2. Москва: Индрик, 2017, s. 385–409.

⁴ Петров, Алексей Леонидович: Материалы для истории Угорской Руси V. Первый печатный памятник угорусского нарѣчя. Урбаръ и иные связанные съ крестьянской Маріи Терезы реформой документы. Санктпетербургъ: Типографія Императорской академіи наукъ, 1908; Петров, А. Л.: Материалы для истории Угорской Руси III. О подложности грамоты князя Феодора Кориатовича 1360 г. Санктпетербургъ: Типографія Императорской академіи наукъ, 1906; Петров, А. Л.: Материалы для истории Угорской Руси IV. Забѣтки по этнографіи и статистикѣ. Архивы и библиотеки Угорщины. Памятники угорусской письменности. Угорусские заговоры и заклинания начала XVIII в. Старопечатныя церковныя книги въ Мукачевѣ и Унгарвѣ. Санктпетербургъ: Сенатская типографія, 1906; Петров, А. Л.: Материалы для истории Угорской Руси II. “Старая вѣра” и унія въ XVII—XVIII вв. Санктпетербургъ: Типографія Императорской академіи наукъ, 1906; Петров, А. Л.: Материалы для истории Угорской Руси VI. Предѣлы угорусской рѣчи въ 1773 г. по официалнымъ даннымъ. Исслѣдование и карты. Санктпетербургъ: Типографія Императорской академіи наукъ, 1911.

⁵ Petrov, Aleksej Leonidovič (ed.): *Národopisná mapa Uher: podle úředního lexikonu osad z roku 1773*. V Praze: Česká akademie věd a umění, 1924. 132 s.; Petrov, A. L.: *Príspevky k historické demografii Slovenska v XVIII.-XIX. stolecí*. Praha: nákladem České akademie věd a umění, 1928. 330 s.; Petrov, A. L.: *Karpatoruské pomístní názvy z pol. XIX. a z poč. XX. stol.* = *Karpatorusskija meževyja nazvanija iz pol. XIX i iz nač. XX v.* V Praze: Nákladem České akademie věd a umění, 1929. 219 s.

⁶ Петров, Алексей Леонидович: Духовно-полемическія сочиненія іерея Михаила Оросвиговскаго Андреллы противъ католичества и уніи: тексты. V Praze: Královská česká společnost nauk, 1932. VIII, 300 s. Materialy dlja istorii Zakarpatskoj Rusi; IX.

Ňagovských poučení.⁷ Jednou z mála knih, ktoré vyšli nákladom Zboru, je aj jeho komentované vydanie desiatich najstarších prameňov k dejinám karpatsko-ruskej cirkvi.⁸ Formuluje v nich nielen úlohy karpatsko-ruskej historiografie, ktoré vidí najmä v dôslednom skúmaní informácií o tomto priestore a vo vydaní pramenných materiálov. Predkladá metodológiu jednotlivých etáp výskumu od zostavenia zoznamu všetkých dostupných prameňov až po výskum sociálnoekonomických vzťahov karpatsko-ruského obyvateľstva. Zaostruje pozornosť na nevyhnutný výskum cirkevných matrík, dejín farností, vyjadruje potrebu a nevyhnutnosť skúmať domové štatistické dokumenty, vizitácie farností,⁹ opisy cirkevného a šľachtického majetku, pričom zdôrazňuje, že takisto dôležitými sú aj urbária, v ktorých sa nachádzajú informácie o kvalite pôdy, o existencii a o stave ciest v karpatskom priestore, o pôžitkoch i o povinnostiach obyvateľstva. Označuje za potrebné skúmať zachované archívne a knižničné fondy, ale aj listiny v súkromných zbierkach (šoltýske listiny, listiny šľachticov a pod.). V tejto súvislosti vyzdvihuje význam terénnych výskumov. V publikácii podáva aj kritický výklad na skúmané pramene a publikuje tiež vybrané texty prameňov v transkripčnom prepise. Táto Petrovova práca je súhrnom jeho celoživotnej vedeckej činnosti.

Zhromažďovaniu, opisom, vydaniu a výskumu rukopisných prameňov spätých s duchovnou písomnou kultúrou tohto regiónu sa venoval Julian Andrejevič Javorskij, rodák z Haliča, ktorý tiež pôsobil v Prahe v medzivojnovom období. Jeho vedecký záujem sa koncentroval na poučiteľné evanjeliá, zbierky s výkladmi, poučeniami, exemplami a podobenstvami a na zbierky s duchovnými piesňami. Vo svojich *Materialoch dl'a istorii starinnoj pesennoj literatuty v Podkarpatskoj Rusi*¹⁰ podáva opis siedmich spevníkov, medzi ktorými sú aj tri spevníky J. Juhaseviča,¹¹ a vydáva piesne podľa vlastnej klasifikácie: cirkevné a sviatočné, svetské, poučné, kajúčne a pohrebne, a piesne československého, poľského a veľkoruského pôvodu. Katalóg *Novyja rukopisnyja nachodki*¹² je výsledkom nielen dlhoročného zhromažďovania pamiatok, ale najmä usilovnej práce spočívajúcej vo vyhľadávaní pôvodiny jednotlivých motívov a úryvkov. V práci *Novyja rukopisnyja nachodki...* Javorskij

⁷ Петровъ, Алексей Леонидович: Материалы для исторiи Угорскои Руси VIII. Отзвукъ реформации въ русскомъ Закарпатъи XVI в. Няговскiя поученiя на евангелiе. Прага: Типографiя Д-ра Ед. Грегра и сына, 1923.

⁸ Петровъ, Алексей Леонидович: Древнiйшия грамоты по исторiи карпато-русскои церкви и iерархии 1391–1498 г. V Praze: Sbor pro výzkum Slovenska a Podkarpatské Rusi, 1930. 229 s. Knihovna Sboru pro výzkum Slovenska a Podkarpatské Rusi při Slovanském ústavu v Praze; č. 1.

⁹ V výskumu administratívno-právnych pamiatok z prostredia východného Slovenska a Podkarpatskej Rusi sa v súčasnosti na Slovensku venuje napr. prof. Peter Zubko. Pozri najmä Zubko, Peter – Žeňuch, Peter: Barkóciohi vizitácia Šarišského archidiakonátu (1749). Rímskokatolíci, gréckokatolíci a evanjelici podľa latinskej vizitácie. Bratislava: Slavistický ústav Jána Stanislava SAV, 2017. 190 s.; Zubko, Peter: Gréckokatolíci v Abovskej stolici podľa latinskej kánonickej vizitácie z roku 1746. In: Kultúrna identita gréckokatolíkov vo svetle cyrilo-metodského dedičstva II. Súbor štúdií. Bratislava: Dobrá kniha, 2013, s. 77-99; Zubko, Peter: 101. Protokol kánonickej vizitácie z Vranova nad Topľou. In: Škvarna, Dušan – Šoltés, Peter (ved. red.), Dvořák, Pavel (red.): Na prahu modernej doby. Súmrak stavovskej, úsvit národno-občianskej spoločnosti. Pramene k dejinám Slovenska a Slovákov IX. Bratislava: Literárne informačné centrum, 2008, s. 262-263; Zubko, Peter: Administratívno-právne pramene latinskej proveniencie o východnej cirkvi na východnom Slovensku. Výber komentovaných dokumentov z rokov (1646) 1726–1815. Poprad: Popradská tlačiareň, 2017. 300 s.

¹⁰ Яворскiй, Юлиан Андреевич: Материалы для исторiи старинной песенной литературы в Подкарпатскои Руси. = [Prameny k dějinám staré písnové literatury v Podkarpatské Rusi]. V Praze: Sbor pro výzkum Slovenska a Podkarpatské Rusi, 1934. 354, [II], III s. Knihovna Sboru pro výzkum Slovenska a Podkarpatské Rusi při Slovanském ústavu v Praze; č. 8.

¹¹ Podrobne o irmologionoch J. Juhaseviča-Skliarskeho pozri Prokipčáková, Mária: Irmologion Jána Juhaseviča Skľarského z roku 1800-1801. In: Slavica Slovaca, 2015, roč. 50, č. 2, s. 156-168; Prokipčáková, Mária: Irmologion Jána Juhaseviča Skliarskeho (poznámky k rukopisu z rokov 1784-1785). In: Slavica Slovaca, 2016, roč. 51, č. 2, s. 165-170; Prokipčáková, Mária: Znovuobjavený irmologion Jána Juhaseviča z roku 1809 (rukopis z farnosti Kamienska). In: Slavica Slovaca, 2018, roč. 53, č. 1, s. 64-72; Marinčák, Šimon: Rukopisný irmologion arch. 8465 Zakarpatského vlastivedného múzea v Užhorode Diplomatický prepis. In: Slavica Slovaca, 2017, roč. 52, č. 3-4 (supplementum), s. 3-416.

¹² Яворскiй, Юлиан Андреевич: Новыя рукописныя находки въ области старинной карпаторусскои письменности XVI-XVIII вв. = Нове рукописне nálezy v oboru starého karpatoruského písemnictví XVI.–XVIII. stol. V Praze: Sbor pro výzkum Slovenska a Podkarpatské Rusi, 1931. 131, [I] s. Knihovna Sboru pro výzkum Slovenska a Podkarpatské Rusi při Slovanském ústavu v Praze; č. 2.

predstavuje podrobný paleografický opis siedmich rukopisných zbierok výkladov a ponaučení na evanjeliové texty. Výskumne a edične pripravuje a vydáva aj legendy, podobenstvá a exemplá cirkevneho a svetského pôvodu, ktoré sú obsiahnuté napríklad v takých rukopisných prameňoch, ako sú: Uglianske poučiteľné evanjelium a Ugliansky zborník Kľúč,¹³ Terebliansky prológ, Torunský alebo Sokyrnický zborník. V prílohe k svojmu katalógu publikuje aj identifikované úryvky z jednotlivých rukopisov a fotografickú ukážku rukopisov. Časť pozostalosti J. Javorského uložená v Petrohradskej národnej knižnici sa skladá zo 69 jednotiek, väčšinu pamiatok nestihol spracovať, ďalšia časť jeho zbierky prameňov je uložená v Knižnici pri Národnom múzeu v Prahe.

Vo výskume písomných prameňov byzantskej tradície na Slovensku nastala po druhej svetovej vojne pauza. V súvislosti s inštitucionalizáciou slavistického výskumu na pôde Slovenskej akadémie vied sa v Slavistickom ústave Jána Stanislava (SÚJS) SAV obnovili terénne výskumy za účelom vyhľadávania, opisu, vydania a interpretácii prameňov, spojených s byzantskou tradíciou na Slovensku. Treba poznamenať, že pramenné výskumy ktoré sa uskutočňujú v SÚJS SAV sa nadväzujú na výskumy A. L. Petrova a J. A. Javorského. Za účelom publikovania nájdených rukopisných textov v roku 2003 bola založená pramenná edícia Monumenta byzantino-slavica et latina Slovaciae, cieľom ktorej je uverejnenie prameňov, dôležitých a unikátnych v slovenskom kultúrnom priestore. Každý zväzok obsahuje nielen transliterovaný text prameňa, ale aj odborný komentár v dvoch jazykoch. Menej rozsiahle písomné pamiatky sa uverejňujú aj v suplemente časopisa Slavica Slovaca od roku 2011.¹⁴

Vedecký tím, ktorý na pôde SÚJS SAV pracuje na príprave a vydaní týchto rukopisných prameňov, tvorí malý kolektív, ktorý však dokáže plniť stanovené ciele. Na porovnanie treba uviesť, že Oddelenie staroruskej literatúry v Ústave ruskej literatúry RAV¹⁵ v Petrohrade pracuje nepretržite od roku 1932, a za ten čas sa kolegom podarilo vydať značné množstvo pamiatok a príručiek ako sú, napríklad, v súčasnosti klasické *Словарь книжников и книжности Древней Руси* (1987–2017), *Библиотека литературы Древней Руси* (1997–2020), *Книжные центры Древней Руси* (1991–2014), *Труды отдела древнерусской литературы* (už 66 zväzkov) a ďalšie. Tento úspech je podmienený dlhoročným systematickým výskumom a inštitucionálnou podporou.

Pri vyhľadávaní a následnej publikácii rukopisov sa v SÚJS SAV dodržia všeobecné princípy a zásady, ktoré sa nemusia vždy zhodovať s postojmi iných bádateľov.¹⁶ Niektoré postoje poukazujú napríklad na reprezentatívnosť výberu vydávaných pamiatok. V tejto súvislosti treba poznamenať, že slovenský tím výskumníkov si nekladie za cieľ publikovať najstaršiu pamiatku v slovanskom svete, ale predovšetkým tú, ktorá pochádza zo skúmaného územia a má spojenie so Slovenskom alebo jeho kultúrnym horizontom. Vždy sa uprednostňuje najrozsiahlejšia redakcia prameňa, hoci najstaršia jej podoba, keď je k dispozícii, neostáva nepovšimnutá. Mnohé námety na vydávanie prameňov sa týkajú tiež technického a archeografického spracovania textov. Pokladáme za nevyhnutné, aby sa v opise pamiatky uvádzali nielen informácie o stave a mieste uloženia rukopisu, ale aj základný paleografic-

¹³ Uglianske rukopisy sa v roku 2019 podarilo vydať v plnom rozsahu, pozri Šašerina, Svetlana: Dva uglianske rukopisy ponaučení a exemplé na 17. storočia / Две углянские рукописи поучений и притч XVII века. Monumenta Byzantino-Slavica et Latina Slovaciae. Vol. VI. Bratislava: VEDA, vydavateľstvo SAV – Slavistický ústav Jána Stanislava SAV, 2019. 656 s. Pozri bližšie aj Vašíčková, Svetlana: Dva rukopisy z konca 17. storočia z Marmaroša. In: Slavica Slovaca, 2016, roč. 51, č. 2, s. 155-164; Шашерина, Светлана: Народные и апокрифические мотивы рождественского цикла, отражённые в Углянских рукописях второй половины XVII века. In: Studia Ceranea, 2014, č. 4, s. 209-217; Vašíčková, Svetlana: Углянские рукописи как источник познания карпатской духовной культуры на рубеже XVII–XVIII вв. In: Doruľa, Ján – Žeňuch, Peter (eds.): Ján Stanislav a slovenská slavistika, 2016, s. 41-50.

¹⁴ Podrobnejšie pozri štúdiu Žeňuch, Peter: Prameň ako východisko kultúrnej pamäti: Monumenta byzantino-slavica et latina Slovaciae. In: Slavica Slovaca, 2020, roč. 55, č. 3, s. 482-493.

¹⁵ Отдел древнерусской литературы Института русской литературы (Пушкинского дома) РАН, pozri <http://odrl.pushkinskijdom.ru/Default.aspx?tabid=1955> [01.10.2020]

¹⁶ Корогодина, Мария: Издание Ужгородского Псевдозонара в свете исследований канонического права. In: Palaeobulgarica / Старобългаристика, 2020, roč. XLIV, č. 2, s. 158.

ký opis. Táto potreba vyžaduje od editora publikácii isté znalosti a skúsenosti v práci s rukopisným materiálom a tiež aj fyzickú prítomnosť samotného rukopisu, čo nie je vždy splniteľné napriek ich presadzovanej digitalizácii, čo v prípade nami skúmaných prameňov v zahraničných inštitúciách nie je vždy samozrejmosť. Hoci najlepšie je publikovať analýzu prameň s komplexným textologickým výskumom, pre vyššie uvedené skutočnosti to nie je vždy splniteľné. V takýchto prípadoch je nutné radšej publikovať celý text aj bez textologickej analýzy. Za dôležité sa totiž pokladá samo sprístupnenie prameňa. Takým je napríklad aj vydanie Uglianskeho zborníka Kľúč, ktorý je zbierkou ponaučení, exempli, výkladov na Sväté písmo a iných poučných textov, ktorých pôvod nie je vždy jednoznačne možno opísať. To isté platí aj o Uglianskom poučiteľnom evanjeliu: jeho pôvodný text nepoznáme, hoci predpokladáme, že podobná pamiatka ešte predsa len existuje, ale nepodarilo sa nám ju doposiaľ nájsť. Hoci v prípade uglianskych rukopisov nebola nájdená (veríme, že zatiaľ nebola) ani predloha, ani podobné texty, bolo potrebné uskutočniť ich vydanie. Je potrebné hľadať, sprístupňovať a publikovať čo najviac textov rozličných žánrov, ktoré majú vzťah k Slovensku a celému podkarpatsko-ruskému regiónu. Iba tak bude možné vytvoriť zbierku textov, z ktorej sa časom bude dať čerpať materiál na ďalšiu analýzu textov a plánované komparatívne výskumy.

Spomínané skutočnosti sú dôležité aj pre systematický výskum jazyka jednotlivých rukopisov a pamiatok takto sprístupňovaného korpusu. Pomocou prepisovania a edičného sprístupňovania prameňov prispievame k budovaniu vlastného korpusu historických textov spätých s byzantskou tradíciou na Slovensku. Tento spôsob tvorby materiálovej základne je známy napríklad v modernej korpusovej lingvistike. Namiesto kartotéky, ktorý bola ešte nedávno efektívnym nástrojom jazykovej analýzy, má zmysel zaviesť moderné technológie, ktoré urýchlia a uľahčia výskum transliterovaných prameňov a otvoria ďalšie možnosti sústredeného komplexného výskumu ich jazyka.